

Please note! This is a self-archived version of the original article.

Huom! Tämä on rinnakkaistallenne.

To cite this Article / Käytä viittauksessa alkuperäistä lähdettä:

Asikainen, E. (2023) Opetussuunnitelmatyö kestävän kehityksen edistämässä. Teoksessa Asikainen, E. & Kangastie, H. (toim.) Kestävän ammattikorkeakoulutuksen käsikirja. Lapin ammattikorkeakoulu, s. 38-41.

URL: <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-316-480-2>

Opetussuunnitelmatyö kestävän kehityksen edistämässä

Ammattikorkeakoulujen on säännöllisesti muunnettava työelämän ja yhteiskunnan ymmärrys tarvittavasta ammatillisesta osaamisesta tavoitteelliseksi opinnoiksi opetussuunnitelmatyön kautta. YK:n kestävän kehityksen tavoite 4.7 kestävän kehityksen edistämisen osaamisesta ja siitä johdettu Arenen kestävän kehityksen kompetenssi – samoin kuin kaikki muutkin Arenen yhteiset kompetenssit – ovat tällaisia yhteiskunnan koulutukselle esittämiä vaateita. (Kestävän kehityksen tavoitteet 2017, 79–80, Auvinen ym. 2022.)

Kestävän kehityksen osaamispolun rakentaminen vaatii siis yhteistä keskustelua osaamisen sisällöistä, osaamistavoitteista ja osaamisen hankkimisen tavoista. Samalla on mahdollista löytää uusia, rohkeita ja vaikuttavia opetuksen toteuttamisen tapoja ja menetelmiä. Yhteiseen keskusteluun tarvitaan kuitenkin myös välineitä opettajien kestävän kehityksen ymmärryksen lisäämiseen ja tutkintoon sisältyvän osaamisen jäsentämiseen kestävän kehityksen edistämisen näkökulmasta. Tarjoamme tässä keskustelujen ja suunnittelutyön avuksi prosessin, jossa suunnittelun välineinä käytetään YK:n Agenda 2030:een sisältyviä kestävän kehityksen tavoitteita sekä UNESCO:n (2017) kestävän kehityksen ydinosaamisista tai EU: Green Competences -julkaisun kompetensseja (Bianchi, Pisiotis & Cabrera Giraldez 2022).

Opetussuunnitelmatyötä esittelevä artikkeli täydentyy kolmella esimerkillä kestävästä kehityksestä osana ammatti-identiteettiä ja opetussuunnitelmaa. Ne käsittelevät kestävyysosaamista osana poliisin, restonomian, tietotekniikan ammattilaisen tutkintoja.

Yhteinen kestävän kehityksen opinto vai erillisiä opintoja

Kun ammattikorkeakoulun tasolla ryhdytään suunnittelemaan kestävän kehityksen osaamisen sisällyttämistä tutkintoihin, yksi iso linjaus on, tarjotaanko kestävän kehityksen osaamista kaikille opiskelijoille yhteisenä opintojaksona vai suunnitellaanko jokaiselle tutkinnolle erillinen kestävän kehityksen osaamispolku. Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvoston (2021, 9) julkaisemassa ammattikorkeakoulujen henkilöstölle osoitetussa kyselyssä integrointi osaksi kaikkia koulutuksia oli selvästi suositumpi vaihtoehto kuin pakollisten yhteisten opintojaksojen järjestäminen. Todellisuus ei välttämättä ole näin kaksijakoinen ja vastaus riippuu ainakin osin myös ammattikorkeakoulun profiilista sekä olemassa olevasta opintotarjonnasta. Opetussuunnitelmatyön pohjaksi onkin hyvä tehdä kartoitus siitä, millä tavoilla kestävyys- ja vastuullisuuskysymyksiä käsitellään tällä hetkellä.

Yhteisen opintojakson tarjoamiseen päätyneet ammattikorkeakoulut ovat usein perustelleet ratkaisuaan sillä, että haluavat varmistaa tietyn kestävän kehityksen osaamisen tason opintojen alussa. Joissain todella monialaisissa ammattikorkeakouluissa on taas koettu hankalaksi rakentaa kaikkia motivoivia yleisiä opintojaksoja. Monialainen ammattikorkeakoulu voi taas tarjota mahdollisuuksia opintoihin, joissa eri alojen opiskelijat työskentelevät yhdessä kestävyysteemaisissa projekteissa ja kehittyvät samalla tärkeissä kestävän kehityksen edistämiseen liittyvissä osaamisissa.

Kestävän kehityksen polussa voi olla useammalle tutkinnolle tai jopa kaikille opiskelijoille yhteisiä yleisiä osioita, joilla varmistetaan yhteinen perusta. Lisäksi kannattaa miettiä tutkinnon kanalta olennaiset ammatilliset näkökulmat, jotka liitetään selkeästi opintojaksoihin.

Tutkinto-ohjelmataso - kestävän kehityksen edistäminen osana ammatti-identiteettiä

YK:n kestävän kehityksen tavoitteet, UNESCO:n (2017) kestävän kehityksen ydinosaukset tai EU:n Green Competences -malli (Bianchi ym. 2022) auttavat analysoimaan ammatti-identiteettiä kestävyiden kautta. Miten kuvaamme tästä tutkinnosta valmistuvan ammattilaisen kestävämmän maailman rakentajana? Voi olla, että loppupäätelmä on, että rooli on vähäinen. Toisaalta voidaan havaita, että kestävyys on keskeinen ammattilaisena toimimista jäsentävä näkökulma. Seuraavat Tampereen ammattikorkeakoulun tutkinnoista poimitut kuvaukset ammatillisesta osaamisesta eivät välttämättä ole rakentuneet tällaisen analyysin kautta, mutta toimivat hyvinä esimerkkeinä siitä, miten asioita voidaan sanoittaa.

Kättilönä olet seksuaali- ja lisääntymisterveyden asiantuntija, joka tukee naisten, lasten ja koko perheen hyvinvointia ja terveyttä.

Studies focus on the environment. After graduating as a Bachelor of Engineering, you will be able to steer the processes of industrial and public production and services in a sustainable manner.

Meidän on vaikea hahmottaa tai sanottaa kaikkia kestävyiden osa-alueita muistinvaraisesti, siksi edellä mainittuja listauksia tai kehikoita on hyvä käyttää apuvälineinä. Kestävän kehityksen tavoitteiden suhdetta tutkinnon osaamisiin voidaan opetussuunnitelmatyön aikana käsitellä esim. ryhmätyön muodossa, jolloin opettajat tai erilaisten sidosryhmien jäsenet valitsevat useammassa pienessä ryhmässä olennaisimmat tavoitteet ja kertovat perustelunsa näille. Ryhmätyötä varten kestävän kehityksen tavoitteet ja niiden kuvaukset voi tulostaa YK-liiton sivuilta (Suomen YK-liitto 2017).

Kuva 1. Kestävän kehityksen tavoitteet (Suomen YK-liitto).

Kohti opintojaksoja - Kestävän kehityksen osaamisen polun rakentaminen tutkintoon

Kun tutkinnon kestävän kehityksen osaaminen on määritelty, jatketaan pienempien osaamista-voitteiden ja sisältöjen määrittelyyn ja hahmotetaan niiden yhteys ammatillisiin kokonaisuuksiin. YK:n kestävän kehityksen tavoitteilla (kuva 1) on myös monia alatavoitteita, joiden avulla laaja tavoite on mahdollista täsmentää arvioitaviksi osaamisiksi. Alatavoitteet löytyvät esimerkiksi YK-liiton julkaisusta *Kestävä kehitys* (2017). Tässä yhteydessä voidaan miettiä myös, missä määrin kysymys on kestävään kehitykseen liittyvästä tietämisestä, tekemisestä, olemisesta tai arvoista ja asenteista, joita on kuvattu hyvin *Green Comp* -julkaisussa (Bianchi ym. 2022). Yleisten julkaisuiden määritelmät ovat kuitenkin suuntaa antavia: ne eivät määrittele osaamisen tasoa. Hyvänä tukena AMK-tasolle tai YAMK-tasolle sopivan osaamistason määrittelyssä toimivat Arenen yhteiset kompetenssit (Auvinen ym. 2022).

Yksi tapa lähestyä aihetta on miettiä kestävän kehityksen mittakaavaa opintojen eri vaiheissa. Esimerkiksi Tampereen ammattikorkeakoulun palveluliiketoiminnan opetussuunnitelmassa kestävyttä tarkastellaan ensimmäisenä vuonna henkilökohtaisena toimintana, toisena opintovuonna palvelujen suunnittelun näkökulmasta ja kolmantena vuonna kokonaisvaltaisesta ruokaketjun kestävyuden näkökulmasta (Luoto 2022 ja Luoto tässä julkaisussa). Lapin AMK:ssa korkeakouluopintoihin orientoivalla opintojaksolla tarkastellaan oman korkeakoulun kestävyysvalintoja, kun taas terveydenhoitajan AMK-tutkinnon loppuvaiheessa terveyden edistämistä osana kunnan strategiaa (Kangastien esimerkkiartikkeli tässä julkaisussa).

Opintojakson toteuttaminen - Kestävän kehityksen osaamisia tukevat pedagogiset valinnat

Kaksi edellistä vaihetta ovat liittyneet pääasiassa kestävän kehityksen osaamisen määrittelyyn ja jäsentämiseen. Kolmas vaihe on miettiä ne pedagogiset ratkaisut, joilla edistetään osaamisen kehittymistä.

Tutkintoon olennaisesti liittyväksi kestävyysosaamiseksi on esimerkiksi voitu tunnistaa ”osaa tehdä tietoon pohjautuvia kestäviä hankintoja”. Tämä liittyy kestävän kehityksen tavoitteeseen 12 ”Vastuullista kuluttamista”. Osaamisista tähän tavoitteeseen liittyy analyttinen ja systeemin ymmärrykseen pohjautuva tiedon käyttäminen kestävään kehityksen edistämiseksi. Kun suunnitellaan teeman opettamista, etsitään sellaisia pedagogisia ratkaisuita, jotka kehittävät kriittistä ja analyttistä suhdetta tietoon, ja kykyä laatia kestävyteen liittyviä hankintakriteereitä.

Toisessa tutkinnossa voidaan päätyä osaamistavoitteeseen ”ohjaamalla asiakkaita terveellisiin ja hyvinvointia edistäviin elämäntapoihin asiakasta kunnioittaen”. Tavoite liittyy suoraan kestävän kehityksen tavoitteeseen numero kolme ”Terveyttä ja hyvinvointia”. Tässäkin tapauksessa tiedon käyttämisellä tärkeä merkitys, kuitenkin niin, että asetutaan asiakkaan asemaan. Tällöin korostuu viestintä- ja vuorovaikutusosaaminen ja empaattinen toiminta hyvinvointiin liittyvien tietoon perustuvien viestien välittämisessä. Pedagogisten ratkaisujen tulisi siis sisältää ainakin tiedon hankintaa ja arviointia, argumentointia ja asiakasta kunnioittavan ohjaamisen harjoittelua.

Edellä kuvatut esimerkit toivottavasti avaavat sitä, miten kestävän kehityksen tavoitteet ja kestävän kehityksen osaamisia voidaan käyttää opetussuunnitelman rakentamisessa. Opettaja voi

muokata pedagogiikkaa vielä toteuttaessaan opetussuunnitelmaa. Kuitenkin kestävän kehityksen edistämisen osaamisen hahmottaminen ammatti-identiteetin ja ammatille tyypillisten kestävän kehityksen edistämisen tehtävien kautta luo pohjan myös pedagogisille valinnoille jo opetussuunnitelmatyössä.

Yhteenveto

Kestävän kehityksen osaamisen tuominen opetussuunnitelmaan voidaan kuvata kolmivaiheisena prosessina:

- 1) tunnistetaan, miten kestävä kehitys on tai voi olla osa ammatti-identiteettiä. Tähän kestävän kehityksen tavoitteet tarjoavat hyvän välineen.
- 2) hahmotetaan, millaisesta osaamisesta: tiedoista, taidoista, arvoista ja asenteista tämä identiteettiä tukeva koostuisi ja millaisiin opintoihin se kiinnittyisi. Myös tässä työssä kestävän kehityksen tavoitteet ja erityisesti yksittäisten tavoitteiden alatavoitteet tarjoavat hyödyllisen apuvälineen.
- 3) suunnitellaan, millaisilla pedagogisilla ratkaisuilla voidaan tukea kyseiselle ammattialalle tärkeiden kestävän kehityksen osaamisen kehittymistä. Näin voidaan laatia systemaattisesti kestävä kehitystä edistävä opetussuunnitelma ja viedä edistäminen myös opintojen pedagogiseen toteuttamiseen toteutusten tasolla.

Lähteet

Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto 2021. Ammattikorkeakoulujen henkilöstö kestävyttä ja vastuullisuutta edistämässä. Tuloksia ammattikorkeakoulujen kestävän kehityksen ja vastuullisuuden ohjelman henkilöstökyselystä. Viitattu 23.4.2023. <https://www.arena.fi/wp-content/uploads/Raportit/2021/Ammattikorkeakoulujen%20henkil%C3%B6st%C3%B6%20kest%C3%A4v%C3%A4%20kehityst%C3%A4%20ja%20vastuullisuutta%20edist%C3%A4m%C3%A4ss%C3%A4%20raportti%202021.pdf>

Auvinen, P. Asikainen, E., Hakonen, A., Marjanen, P., Risku, P. & Silvennoinen, S. 2022. Suositus ammattikorkeakoulujen yhteisistä kompetensseista ja niiden soveltamisesta. Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arena. Viitattu 17.4.2023. <https://www.arena.fi/wp-content/uploads/Raportit/2022/Kompetenssit/Suositus%20ammattikorkeakoulujen%20yhteisiksi%20kompetensseiksi.pdf>

Bianchi, G., Pisiotis, U., Cabrera Giraldez, M. 2022. GreenComp – Eurooppalainen kestävän kehityksen osaamiskehys. Euroopan unionin julkaisutoimisto. Luxemburg. Viitattu 18.4.2023. 10.2760/595099, JRC128040.

Kestävän kehityksen tavoitteet 2017. Agenda 2030. Helsinki: Suomen YK-liitto. https://www.ykliitto.fi/sites/www.ykliitto.fi/files/media/Agenda2030_pikkukirjanen_2017.pdf

Luoto, S. 2022. Building a Hospitality Management Curriculum Based on H2020 Fusilli Project Objectives. TAMK International 15.2.2022. <https://blogs.tuni.fi/tamk-international/project/building-a-hospitality-management-curriculum-based-on-h2020-fusilli-project-objectives/>

UNESCO 2017. Education for Sustainable Development Goals: Learning Objectives. Paris, France: UNESCO. Viitattu 18.4.2023. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000261802>